

SEMİH
GÜMÜŞ

ROMANIN
ŞİMDİKİ
ZAMANI

SEMİH GÜMÜŞ
ROMANIN
ŞİMDİKİ ZAMANI

© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2014, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Düzeltili: Tuğba Eriş, Nükhet Polat

Mizanpaj: Serap Bertay, Gülay Yıldız

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3

Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2348-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

SEMİH GÜMÜŞ
ROMANIN
ŞİMDİKİ ZAMANI

ELEŞTİRİ

♥can

Semih Gümüş'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

- Başkaldırı ve Roman*, 2008
Eleştirinin Sis Çanı, 2008
Kara Anlatı Yazarı Vüs'at O. Bener, 2008
Öykünün Bahçesi, 2008
Yazarın Yalnızlık Burcu, 2008
Modernizm ve Postmodernizm, 2010
Öykünün Kedi Gözü, 2010
Roman Kitabı, 2011
Yazının Sarkacı Roman, 2011
Çözümleyici Eleştiri, 2012
Yazının ve Tarihin Bilinci, 2012
Edebiyat ve Yeni Zamanların Kültürü, 2013

SEMİH GÜMÜŞ, 1956'da Ankara'da doğdu. 1971'de Ankara Fen Lisesi'ne girdi, 1981'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İlk yazısı aynı yıl *Yazko Edebiyat* dergisinde yayımlandı. 1981-1985 yılları arasında *Yarın* dergisinin, 1995-2005 yılları arasında *Adam Öykü* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. 2006 Aralık ayında *Notos* dergisini çıkardı ve şimdilerde bu derginin genel yayın yönetmenliğini yürütüyor. Kendine özgü çözümleyici bir eleştiri anlayışına sahip olan Semih Gümüş'ün 1991'de *Roman Kitabı*, 1994'te *Kara Anlatı Yazarı, Karşılıksız Yazılar, Yazının ve Tarihin Bilinci*, 1996'da Cevdet Kudret Eleştiri Ödülü'nü de alan *Başkaldırı ve Roman*, 1999'da *Öykünün Bahçesi*, 2002'de *Puslu Ada*, 2003'te *Yazının Sarkacı Roman*, 2005'te *Yazarın Yalnızlık Burcu*, 2007'de *Eleştirinin Sis Çanı*, 2010'da *Modernizm ve Postmodernizm ile Öykünün Kedi Gözü*, 2011'de *Roman Kitabı ve Yazının Sarkacı Roman*, 2012'de *Çözümleyici Eleştiri ve Yazar Olabilir miyim?*, 2013'te *Edebiyat ve Yeni Zamanların Kültürü* ve 2014'te *Okumak ve Yazmak* adlı kitapları yayımlandı.

Beni anlayan ve
dinleyen arkadaşıma

Yazmak etkin bir iřtir ve hayran olduđum ve
başarmayı hep istediğim yazma tarzı, okumayı da
etkin hale getirendir – kitap, radarın bilinmeyen bir řeyi
okuduđu gibi okuru okuyor. Ve bilinmeyenler,
okurlar, bunu hissediyor.

JOHN FOWLES

İçindekiler

Roman Ölüür mü? (Önsöz)	15
İnce Memed'den Yaşar Kemal'e	19
Doğu'nun Dili – <i>Yaralı Zaman</i>	24
İktidar ve Sanat – <i>Hepsi Alev</i>	29
<i>Kara Kitap</i> 'ın Sırları – <i>Kara Kitap</i>	34
Orhan Pamuk Okumalarına Başlangıç – <i>Ben Bir Ağacım</i>	39
Kendi Yazgısının Romanı – <i>En Uzun Gece</i>	44
Öykücünün Romanı – <i>Gamba</i>	49
Korku, Kaygı, Şiddet Söylemi – <i>Çador</i>	56
Amat Kadar Gerçek Bir Roman – <i>Amat</i>	62
İhsan Oktay Anar Romanının Özellikleri	70
Tanımlanması Olanaksız Bir Roman – <i>Uykuların Doğusu</i> ...	75
Edebiyatın ve Cinsel Şiddetin Dili – <i>Anonim Kitap</i>	81
Acının Yarattığı Resul-adam – <i>Resul</i>	86
İyi Bir Yazar Tanımak İçin – <i>Gençlik Düşü</i>	91
İnsanla Hayat Arasında Cam Duvar – <i>Dünya Ağrısı</i>	96
Barış Bıçakçı'nın Roman Anlayışı – <i>Bir Süre Yere Paralel</i> <i>Gittikten Sonra</i>	101
Bir Arayışın Sonucu – <i>Café Esperanza</i>	106
Hikâyenin Değeri – <i>Mihman</i>	111

Yaratıcı Yazının Akşamı – <i>Hayatın Sessizliğinde</i>	116
Bir Roman Ne Anlatır? – <i>Yere Düşen Dualar</i>	121
Okunmadan Geçilmeyecek Bir Roman – <i>Tehlikeli Akrabalık</i>	126
Yalnızca Polisiye Değil – <i>Beş Parasızdım ve Katilimi</i> <i>Arıyordum</i>	131
Bir “Çağdaş İstanbul” Romanı – <i>Öldüren Şehir</i>	136
<i>Kırk</i> ’ta Dil ve Anlam – <i>Kırk</i>	142
Masallar Masalı – <i>İncir Tarihi</i>	147
Doğanın Kitabı – <i>Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur</i>	152
İşlevsel Siyasal Roman – <i>Faili Meçhul Öfke</i>	157
Nesir midir Roman?	161
Mutlu Aşk Romanları	166

ROMAN ÖLÜR MÜ? (Önsöz)

Romanın ölüp ölmediği üstüne yapılan bütün tartışmalar, sonunda her yıl daha çok yayımlanan ve en çok tartışılan tür olan romanın kendisince anlamsızlaştırılıyor. Dert etmemeli, roman ölmez. Yirminci yüzyılın daha ilk çeyreğinde verilmeye başlanan ölüm ilanlarının yanlış algılardan anlaşılması yanında, roman da gitgide daha çok yazılmaya, yayımlanmaya, okunmaya başladı. Bir roman egemenliği var önümüzde. Olumlu yanı da var bunun, olumsuz yanı da. Anlamak gerekir.

Öte yandan bugün yazılan romanların niteliğini tartışmak daha anlamlı. Çünkü bu arada pek çokları da geçmişte yazılmış ve bugün hâlâ tutkuyla okunan romanların artık yazılmadığından söz açıyor. Çevremizdeki pek çok okur, on dokuzuncu yüzyılın büyük gerçekçilik döneminin romanlarının artık yazılmadığını söylüyor, buna hayıflanıyor. Ne *Karamazov Kardeşler* gibi romanlar yazılıyor ne *Savaş ve Barış* gibi. Gogol, Balzac, Stendhal, Dickens gibi yazarlar da yok, Gonçarov, Joseph Conrad ya da Thomas Mann gibi yazarlar da.

Avrupa romanı, özellikle kapitalizmin dünyayı yerinden uğrattığı zamanları anlamaya ve bu muazzam değişimin getirdiği yeni toplumsal ilişkileri ve insanı yazmaya koyulunca, önemli sorunları odak noktasına alan bir birikim de oluşturmaya başladı. Ürünlerini iki yüz yıldır okuyoruz. Dickens kapitalizmin çok geçmeden yol açtığı çürümeye ve yoksulluğa karşı insanın ahlaki direncini öne çıkardı. Kimilerince *Büyük Umutlar* roman sanatının doruk noktasıdır. Stendhal dönemin kökenci anlayışını keşfettiği için unutulmaz romanlar yazdı. Bal-

zac, Stendhal, Dickens ya da Gogol, içinde yazdıkları toplumu çözümlene yetisi çok yüksek yazarlardı.

Önemli hayatları ve sorunları temsil edebilen romanlar ve roman kişileri, okurun aradıklarının pek çoğunu bulabilmesine de olanak verdi. Böylece hayatı en can alıcı yerlerinden yakalayan romanlar ile kendi hayatlarını ya da hayallerini romanlarda bulan okurlar arasında benzersiz özdeşlikler kuruldu.

Ne ki, hayat aynı yerde durmuyor. Kapitalizmin yükseliş döneminin yol açtığı modernleşme, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle yirminci yüzyıla evrilirken hayatı topyekün değiştiriyordu. Geçmiş yıkılırken yeni olanı sancılar içinden çıkararak bir değişim yaşıyordu. Edebiyat, bütün değişimlere olduğu gibi buna da karşılıklarını adeta bir refleks olarak verdi. Bu kez gitgide büyüyen birçok katmanda birden yaşanan hayatı temsil edebilecek tipiklikler görmesi olanaksızlaşmışsa da, yazarın önünde karmaşıklaşmış, iç dünyası zenginleşmiş bireyler vardı artık. Bireyin içinden geçerek hayatı görme biçimleri, yeniden yaratma biçimlerini ve roman sanatının olanaklarını değiştirince, önceki yüzyılın büyük romanlarına hiç benzemeyen romanlar yazılmasına neden oldu.

James Joyce'un *Ulysses* romanı büyük bir şaşkınlığa yol açtı. *Ulysses*, geçen yüzyılın gerçekçiliğinin büyük romanlarına benzemediği gibi, kahramanı Stephen Dedalus da Dickens'in, Tolstoy'un, Dostoyevski'nin tipik kişilerine benzemiyordu. Stephen Dedalus'u alıp geçen yüzyılın büyük romanlarından birinin içine koymak saçma bir düşünceyse, hemen öncekinin üstüne yıkılan bu romanları ötekilerle karşılaştırmak da saçma olmalı.

Ulysses bugün bile zor okunuyor. Öte yandan, dünya edebiyatında bir benzeri daha olmayan az sayıdaki örnekten biri olan *Ulysses*'in önemi, herhalde büyük bir hayatı tutkuyla ya da gıptaıyla okumamızı sağlamasında değil. *Ulysses*, birden çok ve alışılmamış teknikle ve bilinmeyen bir roman dili kullandığı için ve sonra gelen roman anlayışının içinden geçtiği romanlardan biri olarak, dünya edebiyatının büyük romanları arasında yerini aldı.

Modernizmin özellikle yirminci yüzyılın başındaki bu büyük dönüşümü, çoğu kez küçük hayatları anlatan büyük romanlar çağı olarak da okunabilir. Özellikle romanın kurmaca gerçekliğini gerçek dünyanın önüne geçiren yazarlar, sıradan

hayatların içinden âdeta bin yıl boyunca okunacaklarını düşündüren romanlar yazdı. Virginia Woolf *Mrs. Dalloway* ya da *Dalgalar*'ı, William Faulkner *Ses ve Öfke* ya da *Döşegimde Öliürken*'i büyük romanlar yazmak için yazmadı yazmasına ama bu iki büyük yaratıcı da, yazdıkları romanlarla roman sanatında büyük bir dönüşümün içinde bulduklarını biliyordu.

Kafka, edebiyatı yepyeni bir dönüşüme uğratan romanlar yazdığını yaşadığı yıllarda bilmiyordu ama amacı buydu ve onun *Dönüşüm* romanı, dünya edebiyatını, Avrupa'dan Latin Amerika'ya, büyük bir altüst oluşa uğrattı. Küçük bir roman olan *Dönüşüm* ya da *Dava* ve *Şato*, yirminci yüzyılın büyük romanları oluşlarını, hem Avrupa'nın karabasanı üstüne bilicilikle yazılmalarından hem de yeni bir bakış açısı ve anlatım biçimi getirmelerinden alır.

Proust da *Kayıp Zamanın İzinde* romanlarında, durağan olanı uzun ve bitimsiz bir atlayış gibi yazdığı için kendine özgü bir dünya yarattı. Meraklı okurları dışında, yaygın biçimde okunuyor mu, bilmiyorum. Oysa insanı tutunduğu hayatı içinde anlamaya ve bütün ayrıntılarıyla göstermeye çalışan tutkusuyla bir büyük romanın yaratıcısıdır Proust da.

Buraya kadar bilinenleri yineliyor gibi olduysam, sözgelimi Nabokov'u düşünebiliriz. Nabokov'un *Lolita*'sı ya da *Solgun Ateş*'i büyük roman sayılır mı? Yoksa onun romanlarının büyüklüğü daha onaylanmadı mı? Yüzyılın çağdaş klasikleri arasında akla ilk gelen romanlardan olan *Yüzyıllık Yalnızlık* sonuncu büyük roman mı acaba? Yaşar Kemal'in romanlarını, sözgelimi *Demirciler Çarşısı Cinayeti*'ni de ekleyelim mi bu soruların sonuna?

Bana kalırsa, yirminci yüzyılın çağdaş klasikleri arasında anılan kimi yazarların öyle romanları var ki, onlar önceki yüzyılın büyük klasikleriyle karşılaştırılmazsa –ki yanlıştır karşılaştırmak– bir başlarına alındıkları zaman da benzersiz dururlar.

Julio Cortázar'ın, Latin Amerika edebiyatının büyümlü gerçekçilik akımının hem içinden çıkıp hem de onun ötesine geçen modernist anlayışının en çarpıcı ürünü olan *Sek Sek* romanı sözgelimi. *Seksek*, *Ulysses*'ten sonra bir başka boyut mu kazandırdı roman sanatına? Gerçekliğin içinden çıkamama hali gibi bir kısacık başlıkla da tanımlanabilir *Seksek*. Bu arada gerek içeriği gerek üstünde çok durulmuş sıradışı biçimiyle zamanımızın –kült demeyelim– büyük romanları arasındadır.

Roman, günümüzün dünyası on dokuzuncu yüzyıldan ne kadar farklıysa, o kadar farklı yazılabilir, bunu hem anlaşılır hem de kaçınılmaz bir değişim olarak görmek gerekir. Kaldı ki roman, bütün ülkelerde gene en çok yazılan, en çok yayımlanan ve okunan tür olma özelliğini hep koruyor. Piyasanın dışına çıkınca, meraklı okurların ve nitelikli edebiyat tutkunlarının keşfedebileceği, bizim sıklıkla göremediğimiz, anlatılanı da, anlatım biçimlerini de örnek olarak alabileceğimiz yeni yazarlar elbette var.

Per Petterson'un Türkçede yayımlanan üç romanını okudum. *At Çalmaya Gidiyoruz*, Norveç ormanlarında bir grup insanın belki herkesin ilgisini çekmeyecek hayatına ilişkin, çok etkileyici bir anlatım dili ve yazarın ustalığından çıkan ayrıntılar üstüne kurulmuş, önemli bir roman. Per Petterson bizim okurumuzun gözünden kaçabilir. Oysa bir romanı büyük yapan özelliklere bakarak da *At Çalmaya Gidiyoruz*'un büyük bir roman olduğunu düşünüyorum.

Ralf Rothmann'ın *Genç Işık*, genç bir Amerikalı yazar olan David Vann'ın *Caribou Adası* romanları da son yazar kuşağının içinden çıkmış iki büyük roman. Bu arada Ralf Rothmann'ın *Deniz Kenarında Geyikler*, David Constantine'in *Başka Bir Ülkede* ya da David Vann'ın *Bir İntihar Efsanesi* kitaplarında, anlatım dilleri, anlattıkları hikâyelerin benzersizliği ve insanın evrensel değerleriyle ilgili öylesine etkili ve etkileyici öyküler var ki, bu yazarları hemen şimdi yaşadığımız zamanların büyük yazarları olarak görmemek için nedenler olmadığını düşünüyorum. Amerikan edebiyatının hiç tükenmeyen nitelikli edebiyat kaynağından söz edemedim.

Orhan Pamuk, yazarın büyük olması için okurun da büyük olması gerektiğini belirtir. Sanırım okuma biçimimi hep böyle bir bakış açısına uydurduğum için büyük yazarlarım arasında belki pek çoklarının okumadığı, belki işitmediği yazarlar da var. Asıl olan, büyük okur olmaktan da önce, okuma biçimimizin büyük bir yazınsal dünyayla özdeşleşmiş olmasıdır. Bu kitapta bizim romanlarımız var. Son zamanlarda onları dünya edebiyatının son döneminin önemli örnekleri ışığında okuyorum. Karşılaştırma yapmamak olanaksız. Sanırım alacağımız bir yol var, aradaki açığı kapamak için. Bunları da bütün yönleriyle tartışmak gerekiyor.

İNCE MEMED'DEN YAŞAR KEMAL'E

Yaşar Kemal üstüne ne yazılsa eksiklik duygumuz silinmez. Onunla ilgili yazılanların yazılması gerekenlerin ne kadarı olduğunu düşünmek bile edebiyatımızın bir yüzünün gölgede kalmaya mahkûm olduğunu gösterir. Oysa yaklaşık altmış yıl boyunca çoktan bir milyonu geçmiş ve bugün bile yepyeni bir romanmışçasına hâlâ süren satışıyla apayrı bir anlamı ve yeri olan *İnce Memed* üstüne ne denli az yazılmış, konuşulmuştur.

Öte yandan, *İnce Memed* deyince aklına kar suyu kaçmış birilerince İnce Memed'in dört kitap boyunca süren serüvenini Yaşar Kemal'in yersizce uzattığının öne sürülmesi ama okumadan bu yargıya kolayca varan algılama biçimi elbette tanıdık, alışıldıktır.

İnce Memed'in birinci kitabı 1955'te, dördüncü kitabı 1987'de yayımlandı. Dört kitaplık bir romanın otuz iki yılda tamamlanması birçok nedenle üstünde durmaya değerdir. Özellikle de, bir yazarın otuz iki yıl gibi oldukça uzun sürede yaşayacağı düşünsel ve yazınsal değişim ile otuz iki yıl içinde yaşanacak toplumsal ve kültürel değişimin dört kitaplık romana nasıl yansıdığını görmek bakımından.

İnce Memed'in taşıdığı anlamların başında köylülerin hakları için kendini dağlara vuran eşkiyanın onurlu

serüveni vardır. Dikenlikdüzü köylülerinin hakları için ortaya çıkan İnce Memed, Abdi Ağa ile yeğenini öldürdükten sonra gelen romanlarda da aynı yolun izini sürer. Dördüncü kitap, bu kez bambaşka, artık tarımda sanayileşmenin görüldüğü koşullarda, İnce Memed'in zorba kasaba eşrafının karşısına dikilip Arif Saim Bey'i öldürmesine uzanan yeni bir yaşam biçimini anlatır.

Uzaktan okunduğunda bir eşkıyalık serüvenidir *İnce Memed*. Başlangıçta böyle okunmuş, neden sonra insanoglunun ayakta kalma, direnme savaşımı içinde bireyin konumunu sorgulayan okumalar gelmiş, ardından yazınsal değeriyle Yaşar Kemal romanı içindeki anlamları üstünde durulabilmiştir.

Bu yüzden *İnce Memed*'in de Yaşar Kemal'in tam anlamıyla anlaşılamayan romanları arasında durduğunu söyleyebiliriz. Kimileri *İnce Memed*'i çağdaş bir başkaldırı metaforu olarak okumuş, kimileri eşkıyanın ağalık düzenine karşı köylülerin sözcüsü olduğu biçiminde, kimileri Cumhuriyet'in yaşadığı yozlaşmanın eleştirisi olarak.

Yaşar Kemal'in çıkış noktasında bunların tümü vardır. Tümünü işlevsel anlamlar olarak kullanıp asıl anlamı insanın varoluş serüveninde aradığı roman anlayışı, *İnce Memed* ile başlayıp *Bir Ada Hikayesi*'ne gelmiştir. İnsanın doğası ve toplumsal etkenlerin yarattığı yozlaşma, bu yozlaşmanın insanın iç dünyası ile ilişkileri üstündeki etkileri, Yaşar Kemal'in asıl sorunudur. Bunun için orayı ya da burayı değil, yalnızca evrensel bir değer arayışının romanını yazmıştır Yaşar Kemal.

Belki geçen dönemler içinde *İnce Memed* bugünkünden farklı anlamlarla değerlendirilmiştir ama bunun da Yaşar Kemal'in dünyasına ters düştüğü söylenemez. Çukurova, Yaşar Kemal'e göre nasıl ki dünyanın her yerinde yaşayan bir organik dünyadır, İnce Memed de yazının dilinde bazen Anadolu'nun farklı yörelerinde gö-

rünür, bazen Amado'nun, bazen Márquez'in romanlarında, insanın doğadan sahip olup istenciyle tamamladığı değerleri ve bin bir türlü duygu ve düşüncesiyle hep aynı insanı anlatır. Bazen İnce Memed olur, bazen *Kimsecik*'in küçük Mustafa'sının korkuları.

İnce Memed'de 1930'ların Çukurova'sı da anlatılır. Ağa egemenliğine dayalı toplumsal düzen, köylülerle çatışma olmadan yaşayamaz elbette. Başkaldırının zoruyla alınan haklar da koca düzeni yerinden oynatmaya pek yetmez. Neden sonra ilk kitaptan dördüncü kitaba içten içe süren değişimin getirdiği beylere, bürokrata karşı da aynı savaşımın verilmesi gerekecektir. Aynı zamanda yaşanan değişim, *İnce Memed*'lerin en belirgin özelliklerindedir ki, Yaşar Kemal'in bu romanını uzattığı biçimindeki anlamsız eleştiriyi boşa çıkaran da bu değişimdir.

Birinci ve ikinci kitaplar birbirine yakın durur; üçüncü kitapta belirgin bir durgunluk vardır ki, değişimin romana yapacağı katkının da sınırlı oluşu yüzünden, belki üçüncü *İnce Memed*'in ötekilerin yanında sınırlı anlamlar üstüne kurulduğu saptanabilir. Dördüncü *İnce Memed* birincinin çıktığı doruğa ikinci bir çıkıştır; hem romanın taşıdığı, tarımdaki sömürü düzenininin değişmesi ve toprak ağalarıyla bürokrat-siyasetçi içli dışlılığını çözümlen anlamının gücü hem de bu sert anlamı İnce Memed çevresindeki insancıl özün de beslediği yazınsal yapısı, dili, kurgusu bakımından ulaştığı düzey, *İnce Memed* dörtlemesini taçlandırmıştır.

Roman sanatımızın ne kendinden öncekilere ne de sonrakilere benzeyen bu sıradışı roman dörtlemesinin sonunda köylüler büyük bir ateş yakıp türkü söylerler ki, onların bu davranışında Yaşar Kemal'in olumlu, iyimser bakış açısı dile gelir. Ve "bu ateşle birlikte de Alıdağın, Düldül Dağı'nın, Yıldızdağın, Binboğa'nın doruklarında birer top ışık patlar, dağların doruğu üç gece ağarır, apay-

dınlık, gündüz gibi olur.” Bütün *İnce Memed*’ler gibi, dörtlemenin sonu da benzer sözlerle biter.

İnce Memed, gerçekten de sıradışı bir romandır. Böyle bir roman yazılabileceği daha önce düşünülmemiştir belli ki. Benzer bir bağlamda *Kuyucaklı Yusuf* da var elbette, 1937’de yazdığı bu romanı Sabahattin Ali’nin büyük yaratıcılığını gösterir ama *İnce Memed* büsbütün farklıdır. Fethi Naci ayrıca *İnce Memed*’lerin Yaşar Kemal’in öbür romanlarına da benzemezliği üstünde de durur. Yaşar Kemal’in halk sözünden çıkmış romanları arasında *İnce Memed*’in özellikle öne çıktığını belirten Fethi Naci, sıkıştıkça mit yaratan halkın dili ve ruhuyla *İnce Memed*’lerin yaratıldığını belirtmiş olur. Hem dili, hem o dili düşlemlerle iç içe çoğaltan, alabildiğine zenginleştiren anlatım biçimi, Yaşar Kemal’i daha ilk romanında büyük romancı katına çıkarmıştır.

Yaşar Kemal, bir mucizedir elbette. Türkçenin olağanüstü kaynaklarından çıkararak ortaya koyduğu roman, aynı zamanda edebiyatımızın hangi yolları açtığını da gösterir. Genç yazarların bazen edebiyatımızın uluslararası dolaşım içindeki değerini sorgularken yaptıkları değerlendirmeler içinde un ufak edilen yazarlar arasında Yaşar Kemal de vardır. Kimileri o keskin yargılarla kendi bağlarını çatlatınca, meğer bizim edebiyatımızın da önemli değerleri olduğunu anladıklarını yazmaya başladı. Aslında bu da yeterli değil. İşin ucunda Türkçe de var.

Yaşar Kemal, onlarca kült romanı yazarken nasıl bir Türkçe kullanmışsa, yıllardan beri o Türkçenin kendine tam anlamıyla yeterli bir edebiyat dili olduğunu savunuyorum. Türkçenin olanakları zengin bir edebiyat dili olduğu saptaması boşuna değildir. Yaşar Kemal’in sıradışı bir yaratıcılık düzeyine çıkardığı on bin sayfayı aşan yapıtı, Türkçenin yaşayan bir dil olduğunu gösterdiği gibi, köhnemiş anlayışlara gereksinim duymadığının da bildi-

ğimiz en parlak öneğidir. Yalnızca elli yıl önce yazılmış *İnce Memed*'in diline bakmak bile yeter ki, sonradan gelen birikim edebiyatımızın ve Türkçenin kendine özgü, verimli bir ada olarak belirdeğini gösterir.

İnce Memed'in Yaşar Kemal'in en ünlü romanı olduğunu söyleyebiliriz. Bizim edebiyatımızda *İnce Memed*'den daha ünlü bir roman kahramanı da yoktur. Öte yandan, Yaşar Kemal nasıl bir mucizedir ki, aşağı yukarı küçük iniş çıkışlar da olsa, hep aynı yüksek düzeyi yazdığı bütün romanlarda koruyabilmiş çok az sayıdaki yazardan birisidir. Hangi romanının gene de en önemli romanı olduğu sorusuna yazarı olarak kendisinin de bir yanıtı vardır elbette: Bazen *Binboğalar Efsanesi* olabilir bu, bazen *Demirciler Çarşısı Cinayeti*. Fethi Naci, *Dağın Öte Yüzü* üçlemesinin en büyük romanı olduğunu kesin bir dille belirtir. Belki *Kimsecik* üçlemesi girer araya.

Sonunda insan, bütün hayatın trajijidir. Varoluşu neden olur buna. Değil mi ki insan, doğanın yarattığı bir tragedya, Yaşar Kemal gibi mitos yaratıcıları da dönüp dolaşp o insanın o güne dek belirtilmemiş bir yanına eğilir. Bunu kim daha benzersiz biçimde yapıyorsa, yaratıcılığı o denli büyür. Yazar, insanın yaşadığı tragedyaı ayrıntılarında keşfetmiyorsa, durduğu yerde kalacaktır.

Onun için Yaşar Kemal'e "çağdaş epopeci" denir. Yeterli değildir bu tanım. O epopeden çıkmış yaratıcılığını daha ilerde bir yerde, insanın iç dünyasında, psikolojisinde yeniden yaratmaya çalıştığı için, epope, Yaşar Kemal'in ancak başlangıcını ve kaynaklarını anlatabilir. Şimdi onun bulunduğu yer, modernizmin destansı bir yaratıya dönüşmeyi başardığı yerdedir.

Eleştiri yazınımızın önemli ismi Semih Gümüş'ten, romanımızın bugünkü hali üzerine yazılar... *Romanın Şimdiki Zamanı*, üretmeye devam eden ustaların yanında genç romancıların da yapıtlarına eğiliyor. Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'inin bugünün okuruna heyecan veren büyüklüğü nereden gelir? Orhan Pamuk'un romanları arasındaki farklar nelerdir? Selim İleri'den Ayfer Tunç'a ve Ayhan Geçgin'e, romanımızın son yılları edebiyatımıza hangi önemli katkıları sunmuştur? Romanlar aracılığıyla Türkiye'nin yaşadığı inişli çıkışlı sosyal yaşantıyı izlememiz mümkün müdür? Önemli tarihsel olaylar edebiyata nasıl yansımıştır?

Semih Gümüş'ün yazıları, romanın kimi kaygıların aksine nasıl bir yükseliş evresinde olduğunu gösteriyor. Dilden kurguya, içerikten üsluba, edebiyatımızın önde gelen yazarlarının "derli toplu" bir değerlendirmesini sunuyor *Romanın Şimdiki Zamanı*.

